

KÖZIGAZGATÁSI ÉS IGAZSÁGÜGYI
MINISZTERIUM
EMBERI JOGI MUNKACSOPORT

Ikt.szám:

GYERMEKEK JOGAIÉRT FELELŐS TEMATIKUS MUNKACSOPORT

EMLÉKEZTETŐ
2013. SZEPTEMBER 18.

Helyszín: Emberi Erőforrások Minisztériuma, 1054 Budapest, Akadémia u. 3., Klubterem

Időpont: 2013. augusztus 18.

Tárgy: A Gyermek Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport alakuló ülése

Jelen vannak: a mellékelt jelenléti ív szerint

Asztalosné Zupcsán Erika, Szociálpolitikáért Felelős Helyettes Államtitkár, a tematikus munkacsoport elnöke köszöntötte a nagy számban megjelent résztvevőket. Tájékoztatta a résztvevőket arról, hogy az elkövetkező évben jelentős változások lesznek, ezért fontosnak tartják a civilek részvételét a társadalmi egyeztetésben, mielőtt egyes javaslatok a Kormány elé kerülnének. Kiemelt szerep jut a tájékoztatásnak, a félreértések tisztázásának. 2013-ban célul tűzték ki, hogy javítsanak a gyermekvédelmi rendszerbe bekerülő gyermekek helyzetén. Nem csak a környezeti rendszer biztosításának, de a gyermekek jogainak biztosítására is kellő figyelmet fordítanak. Így nem csak arról rendelkezik a gyermekvédelmi törvény, hogy hány gyermek kerül be a rendszerbe, sokkal lényegesebb, hogy egy társadalmi kitekintést végezzenek, és lássák, milyen veszélyek leselkednek a gyermekekre. Példaként felhozta, hogy attól, hogy valaki rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult, még nem jelenti azt, hogy védettség szempontjából nem kritikus helyzetben van. Az elmúlt évben 200 000 gyermek volt veszélyeztetett helyzetben, ami nem kizárólag az anyagi helyzetre vonatkozik. Ugyan a gyermekvédelmi jelzőrendszer jogilag létezik, azonban ezt a társadalom nem tartja kiemelten fontosnak, ezért nem is jut hangsúlyos szerephez. Azon gyerekek száma, akiket ki kellett emelni a családból, nem változott jelentősen. Fontos a nevelőszülői hálózat megerősítése, ennek érdekében a Minisztérium anyagi támogatást is biztosított ahhoz, hogy minél több szülőt sikerüljön bevonni a nevelőszülői rendszerbe. Ez nem jelenti azt, hogy a korábbiak kiesnének, vagy mindenáron be kellene vonni új embereket. Nem biztos, hogy a gyermek megtalálja azt a családot, ahol a legjobb helyen van, és az sem biztos, hogy a tágabb új környezete be fogja őt fogadni. Ebből adódóan fontos az előzetes felkészülés, a képzési rendszer átalakítása. Megtartják az eddig sikeresen működő alkalmasság vizsgálatot, a környezettanulmányok elkészítését. 2014-től a törvény lehetővé teszi, hogy a gyermekvédelmi rendszerbe bekerülők közül mindazok, a 12 éven alattiak nevelőszülőkhöz kerülhessenek, de kivételek lehetnek. Minden szociális-és gyámhivatalokkal történő egyeztetésen, vagy konferencián kérik, hogy próbáljanak meg a felek szemléletet változtatni és szem előtt tartani, hogy nem az intézményesített formák elsősorban azok, amik a törvényben szerepet játszanak, hanem a gyermek, épp ezért fontos az utókövetés is. A nevelőszülők javadalmazása is változni fog, ez a lehetőség jelenleg szakmai egyeztetés alatt van, a forrásokat illetően sem született még döntés. Ez azt jelenti, hogy a nevelőszülők 2014. január 1-től az ő általuk elvégzett munkáért azt a biztonságot kapják cserébe, hogy társadalombiztosítási jogosultságot szereznek és így

nyugdíjjogosultságot is. Az 5500 nevelőszülőből mintegy 3200-nak nincs ma jogviszonya, mindazoknak szeretnének nyugdíjjogosultságot biztosítani, akik állami feladatot látnak el. Az erről szóló törvényt úgy alakítják ki, hogy senki ne járjon rosszabbul, mint az eddigi esetekben. Azt a lehetőséget szeretnék biztosítani, amit a Társadalombiztosítási Nyugellátásról szóló törvény tartalmaz, miszerint szolgálati időként akkor vehető figyelembe egy időszak, ha legalább a minimálbér 30%-ának megfelelő összeggel rendelkezik az illető.

Mikesy György, a Fáy Károly Hallássérült és Fogyatékos Személyek Egyesületének elnöke elmondta, hogy számára a legfontosabb feladat, a tartósan, vagy ideiglenesen gondozás alatt álló gyerekek ellátása. Kezdeményezésére sikerült létrehozniuk egy lakásotthont siketek számára, ahol olyanok kaptak elhelyezést, akik korábban kollégiumban nevelkedtek. Három éve elvették tőlük az otthont, és ahogy mondta, „földig rombolta” az akkori gyermekvédelem felelőse. A lakásotthon vezetése nem megfelelő személyhez került, azóta menekülni akarnak onnan a gyerekek. Igazat adott abban Elnök asszonynak, hogy fontos a képzési rendszer átalakítása. Csínján kell bánni a különleges nevelési igényű gyerekekkel, és a képzési rendszert úgy kell átalakítani, ahogy most folyik a TÁMOP program keretében történő nevelés. Nem elég elméletileg megismerkedni a fogyatékos gyermekekkel, hanem be kell vonni a képzési rendszerbe diplomás fogyatékos embereket, akik hitelesen tudják átadni a sorstársi tapasztalatokat. Érdemes azokat a fogyatékos személyeket bevonni, akiknek a családi háttere példamutató. A problémás gyermekek nem mindegy, milyen feltételekkel kerülnek nevelőszülőkhöz. Egy nem megfelelő döntés következményét hatványozottabban szenvedik meg, mint a nem fogyatékos gyermekek, mert többszörösen ki vannak szolgáltatva az őket körülvevő környezetnek is. Ezért úgy kell kialakítani a politikát, hogy amikor elindul a nevelőszülői hálózat újraépítése, a megfelelő képzésben részesült nevelőszülők bekerülnek a rendszerbe. Külön munkacsoportot kért az különleges bánásmódot igénylő gyermekekre vonatkozóan.

Matusek M. Zsuzsanna, az Országos Gyermekvédő Liga elnöke pár aggályát osztotta meg. A nevelőszülői hálózat átalakítása munkahelyteremtő eszköz is egyben. Kérdéses, hogy a jelentkezőknek vajon belső készítés-e, hogy gyermeket neveljenek. Az eddigi rendszerben a leendő szülők belső készítésből kezdeményezték a gyermekek örökbefogadását. Az elnök asszony által említett rendszer azt eredményezheti, hogy a leendő szülők azért fogadnának örökbe, mert nincs munkahelyük, és így támogatáshoz jutnak. Látott problémákat a már meglévő nevelőszülőknél, nem megfelelően vannak felkészítve egy erősen traumatizált gyermek befogadására. Ez a rendszer arra ösztönöz, hogy a nevelőszülő minél több gyermeket lásson el a háztartásában, kiemelten igaz ez a speciális gyermekekre, ahol több pénzt kapnak a nevelőszülők az ellátásért cserébe. Ráirányította a figyelmet arra is, hogy sehol nem szabtak annak határt, hány különleges helyzetben lévő gyermeket láthat el egyszerre egy szülő. Nem látott az utógondozásra leírást: nem értette a 18 év feletti gyermekekre vonatkozó szabályozást, ha a gyermek szeretne felsőfokú tanulmányokat folytatni, akkor sem kaphat a nevelőszülő utána állami hozzájárulást? Kiemelten fontos az is, hogy nem minden gyermek helyezhető ki nevelőszülőhöz, ennek szabályozását mégsem látja.

Báló Ottília, a Baptista Szeretetszolgálat és a FÉSZEK Nevelőszülői Hálózat képviselője pozitívként elmondta, hogy egyre jobb a nevelőszülők képzése, ami elengedhetetlen, és örülnek, hogy a Kormányzat is hangsúlyos szerepet szán neki. Azonban elmondta, hogy a jó felkészítés csupán alapja a közös munkának, szükséges lenne a kísérés és a monitorozás is. A toborzással kapcsolatban csatlakozott **Matusek M. Zsuzsannához**. Elmondta, hogy egyre nehezebb anyagi körülmények között élő családok jelentkeznek nevelőszülőnek, a saját létfenntartásukhoz kell az anyagi támogatás, amit a nevelőszülőknek nyújt az állam. Pozitívként értékelte azt is, hogy a nevelőszülőknek jogviszony és egyfajta biztonság jár a helyzetüknél fogva, de felmerül a kérdés, hogy az a család, amelyik a saját létfenntartását is nehezen biztosítja, az elég stabil háttérrel tud-e majd biztosítani a nála felnőőknek. A jogviszony kérdésével kapcsolatosan elmondta, hogy sok

olyan családdal tartják a kapcsolatot, ahol a nevelőszülővé válás soha nem anyagi megfontolásból történt, sokkal inkább karitatív alapon. Az Ő szervezetük átmeneti gyermekotthon is fenntart, így szakmailag tudnak segíteni abban, hogy a családban meglévő problémákat visszafordítsák és időben kezeljék. A tavalyi év folyamán az itt lakók 90%-a visszakerült a családdhoz, ahol nincs átmeneti otthon, ahol a gyermekek az ország más területén élnek, bekerülnek a szakellátásba. Innen a hazakerülés esélye 1% körül mozog.

Dr. Győrffy Zsuzsanna, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalának szakértője elmondta, hogy a Hivatal 2010-ben végzett átfogó vizsgálatot a 3 év alatti gyermekek intézményi ellátásával kapcsolatosan. Kifejtette, hogy az ilyen gyermekek esetén próbálnak a vizsgált szervek vezetőivel párbeszédet folytatni. Már a vizsgálat során érkezett jelzés arról, hogy a nevelőszülőknél lévő gyermekek esetében a kapcsolattartással probléma áll fenn, a nevelőszülők maguk nem szeretnék kapcsolatot tartani a vér szerinti szülőkkel, és sok utalás volt arra is, hogy a nevelőszülő igénye és elvárása érvényesül és nem a gyermekek érdeke, bár egyetért a nevelőszülők szükségességével. Tapasztalatként azt vonták le, hogy nagyobb figyelmet kell szentelni az utánkövetésre, a tanácsadásra, a gyerekjogi szakértők jelenlétére. Sajnos nem csak egyedi példák vannak arra, hogy gyermekek kerültek vissza nevelőszülőktől, mert azok bántalmazták őt, vagy a kapcsolattartást akadályozták.

Dr. Herczeg Rita, az Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ szakértője egyetértett a fentebb felsoroltakkal, említette saját vizsgálatukat is, melyben azt kutatták az ország egész területén, hogy a gyermekek miként élik meg saját jogi helyzetüket. Ennek eredményei világosan megmutatják, hogy a nevelőszülőnél élő gyermekeknek havonta egyszer, maximum kétszer van joguk találkozni az édes szüleikkel, míg a gyermekotthonban élők hetente többször is megtehetik ezt. Ez egy 2007-es kutatás, de nem igazán tapasztaltak ebben változást. Nagy kihívásként értékelte, hogyan tudják megközelíteni jobban a nevelőszülők gyermekeit, de erre még nem született megoldás, bár ennek elsősorban kapacitásbeli problémái vannak. Az elhelyezési értekezletnél 12 év alatti gondozott gyermek esetében erős nyomást éreztek a szakszolgálatok részéről is arra vonatkozóan, hogy minél előbb kerüljön nevelőszülői gondozásba a gyermek. Sok az új nevelőszülő, gondot okoz a nagyobb testvérpárok kihelyezése (gyakran 5 fő is lehet), őket nem lehet kezdő nevelőszülőnél elhelyezni, hiszen ezzel annak is kiteszik a gyermekeket, hogy esetleg visszaadják a gyermekeket. Azoknál a gyermekeknél, akik 4-5 nevelőszülőt is megjártak, nagyobb az esélye, hogy később speciális otthonban kell elhelyezni. Így Ő is kiemelten fontosnak tartotta az utánkövetést, a felülvizsgálat szükségességét azokban az esetekben, amikor egy nevelőszülőtől már több gyermek is visszakerült állami gondozásba.

Mikesy György a nevelőszülőkkel kapcsolatosan elmondta, hogy szeretné, ha a képzési rendszert, valamint a nevelőszülői hálózatot úgy építenék ki, hogy fogyatékos személyek is lehessenek nevelőszülők, ne csak akkor, ha pl. siket gyermeket kell örökbe fogadni. Sok siket családban halló gyermek születik, segítség mellett ők is normálisan nevelkednek.

Dombos Tamás, az LMBT Szövetség ügyvivője az azonos nemű párok nevelőszülővé válásával kapcsolatosan elmondta, hogy sem az érintettek, sem a szakemberek nincsenek erre a helyzetre felkészülve, holott a jogszabályok értelmében ők is nevelőszülővé válhatnak. Az elmúlt időszakban az Egyesült Államokban, Kanadában kifejezetten megcélozták az azonos nemű párokat, mert tapasztalataik szerint kifejezetten jó hatással vannak a problémásabb gyermekekre, maguk is érzékenyebben kezelik az esetlegesen felmerülő problémákat, továbbá sokszor ők maguk kérik speciális gyermekek gondozásának lehetőségét. Az LMBT gyermekek és fiatalok helyzete is kérdéses szerinte. Ugyan Magyarországon erre vonatkozó konkrét kutatás nem készült, de külföldön kimutatták, hogy nagyobb arányban válnak LMBT gyermekek a szakellátó rendszer részévé a szülői

elutasítás miatt. Minisztériumi megbízásból a Háttér Társaság a Melegekért kidolgozott egy képzési rendszert az LGBT gyermekek kezelésével kapcsolatban, amire óriási volt az érdeklődés. A megfigyelések szerint a szakemberek gyakran dolgoznak LGBT gyermekekkel, és hiányoznak az ide vonatkozó ismereteik. Szeretné, ha speciális igényként az LGBT gyermekek helyzetére is nagyobb figyelmet fordítanának és a 400 órás, kibővült képzésben erre is kitérnének, továbbá a magyarországi LGBT közösség tagjait is jobban bevonják a nevelőszülővé válásba.

Báló Otília elmondta, hogy az elmúlt 15 évben komoly szakmai munka zajlik náluk a vér szerinti szülői kapcsolatok ápolásával kapcsolatban, és felajánlotta a segítségét abban, hogy a felmerült tapasztalatokat megosztja. Kérdésként felvetette: A kapcsolattartás cél, vagy eszköz? Azért tartanak kapcsolatot, hogy ennek papíron nyoma legyen, vagy van ezzel valami konkrét cél is? Fontos felmérni, hogy a gyermek hazakerülhet-e, vagy csak a gyökerek megismerése végett fontos. Ők megpróbálták tartalmat adni a kapcsolattartásnak, közösen mennek kirándulni, állatkertbe, ami a gyermek és a szülő számára is fontos, miután nem csak a hivatal keretei között tudnak találkozni. Javasolta, hogy ez irányba lenne érdemes elmozdulni.

Zentai Violetta, a Magyarországi Női Alapítvány képviselője felvetette, hogy amennyiben a megnövekedett óraszámokban megvalósítandó képzés erre lehetőséget ad, a következő két problémával is foglalkozzanak:

1. férfiak és nők közötti esélyegyenlőség problémája: az utóbbi években más női szervezetekkel együttműködve a szexuális zaklatás és kizsákmányolás problémáját vizsgálták, ezért a kiemelten fontos, hogy ez a téma is a képzés része legyen.
2. Tapasztalataik szerint azok a gyermekek, akik nevelőszülőknél nevelkednek tinédzserkorban gyakran elvágódnak, ami nem azt jelenti, hogy rosszabb sorsuk lenne, mintha intézetben nevelkedtek volna. Ez kiteheti őket az emberkereskedelem és a prostitúció veszélyének, ezért ez a téma is a képzés része lehetne.

Dr. Lux Ágnes az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalától elmondta, hogy már kidolgozták azt a módszertani útmutatót, ami a szexuális bántalmazás jeleinek felismerését teszi lehetővé, amit szintén érdemes lehet a képzési anyag részévé tenni. Ezen kívül hozzátette, hogy a nevelőszülői alkalmasságot is vizsgálta az ombudsman, aminek az eredményeit szívesen közzétették, de elérhető egy alternatív útmutató is a gyereknevelésről, amit az ENSZ Közgyűlés 2009-ben elfogadott. Ez összefoglalja azokat a feltételeket, amivel megteremthető egy minőségi alternatív gondolkodás. Ez elismeri, hogy a családból kiemelés csak végső esetben szükséges, így a megelőzésre nagyobb hangsúlyt kell fektetni. Továbbá azt is részletezi, hogy valóban nem minden gyermeknek tesz jót a nevelőszülőkhöz való kihelyezés, és számos alternatív módszert leír a helyzet kezelésére.

Mikesy György hozzáfűzte, hogy nem lehet az intézményi ellátást kizárni. A rossz család is jobb, mint a gyermekotthon, de fontos az intézetekre is nagy hangsúlyt fektetni.

Matusek M. Zsuzsanna szerint az a bűnözői réteg, ami a gyermekek prostitúcióját célozza, a nevelőszülőket is célba veszi majd, ami azt jelenti, hogy veszélyeztetettek lesznek ők is, így a képzés során is fontossá válik.

Szegedi Erika, az ÉFOÉSZ elnöke elmondta, hogy az értelmi fogyatékos gyermekek még inkább kiszolgáltatott helyzetben vannak. Hazalátogatás során a gyermekek sokszor olyan helyzetbe kerültek, amit nem fogtak fel, majd nem mertek róla beszélni. Bölcsőde vezetőként azt látja, hogy vannak olyan családok, akik csecsemőkorban viszik haza a picit, és később derül ki, hogy a gyermek fogyatékosban szenved. Ez egy olyan helyzet, amivel nehéz szembesülni, a képzésben erre is fel lehetne készíteni őket.

Asztalosné Zupcsán Erika mindenkinek megköszönte a segítőkész hozzáállást és a szakértői hozzászólásokat. Örült a tagok segítő szándékának. Felhívta arra a figyelmet, hogy jogszabály előkészítési munka zajlik jelenleg, rengeteg tapasztalatot és érdemi hozzászólást kaptak, amiket hasznosítani tudnak. A 400 órás tematika kikristályosodását követően érdemes erről is szakmai vitát folytatni. Hozzátette, hogy a CEDAW védés egyik tapasztalata szerint csak közösen, együttes erővel érdemes ezekben a kérdésekben fellépni. Minden tag észrevételét felírta, és hasznosítani fogják, de szükséges a félreértéseket elkerülni. Természetesen a legfontosabb az lenne, hogy minden család tudja kezelni a rá váró nehézségeket, ha ez mégsem sikerül, a nevelőszülők valószínűleg toleránsabbak. A nevelőszülők nincsenek magukra hagyva, rendelkezésükre áll pszichológus, kérdezhetnek, és hamarabb eljuthatnak megoldásokhoz is. A társadalom bizonyos magatartási formákhoz eltérően viszonyul, elfordul, mások azonban szívesen segítenek. Egyetértett abban, hogy a család kerüljön megerősítésre, a társadalom legyen annyira erős, hogy ne kelljen kiemelni gyermeket a családjából, és bár a kapcsolattartással problémák vannak, de minden nevelőszülőnek az a legfontosabb feladata, hogy a családba való visszahelyezést lehetővé tegye. Fontos észrevétel az is, hogy egy kiemelt gyermek tönkretelheti akár a fogadó családot is, a gyermek hordozhat olyan mintát, amit az adott család nem tud tolerálni. Megköszönte az Alapvető Jogok Biztosának tanulmányait is, mert ez is azt bizonyítja, hogy a tematikus munkacsoport tagjai is mindnyájan egy hálózat részei.

Dr. Kecskés Péter főosztályvezető elmondta, hogy amikor a nevelőszülőknek a szakellátásban betöltött szerepéről esik szó, a nevelőszülők aránynövekedése a szakellátásban jelentős, 59% felett van, ezt pedig a jogszabályokban is figyelembe kell venni. Választ kell találni arra is, hol érzi magát jobban a gyermek. Nevelőszülői családban ha a gyermek megkapja a kellő bizalmat és támogatást, a gyermek is könnyebben be tud illeszkedni. A jelenlegi hivatásos nevelőszülők esetében valóban kizárólagosan kell a nevelőszülői feladatokat ellátni, ez most megszűnik. Mindenki ugyanúgy folytathatja a munkáját, és ez nyugdíjat is jelent majd. Nagyon fontos, hogy olyan családban nőjenek fel a gyermekek, ahol kiszámítható anyagi körülmények között élhetnek, és nem létbizonytalanságban. A nevelőszülők kétharmada a nevelőszülői foglalkoztatottságon kívül nem rendelkezik más állással, és ezt a gyermekek is érzik. A januárban hatályba lépő jogszabállyal a rugalmasságot is meg akarták tartani, de lehetőséget is akartak teremteni.

Asztalosné Zupcsán Erika azt a javaslatot tette, hogy miután a törvények szakértői egyeztetések alatt vannak, a Parlament elé kerülés előtt még megvitathatják a Tematikus Munkacsoporton belül. Remélik, hogy így sikerült a lehető legminimálisabbra szorítani a problémás eseteket. Kérte, hogy amennyiben a civil szervezeteknek vannak más témában javaslataik, küldjék el, és összehívják az ülést.

Az emlékeztetőt hangfelvétel alapján készítette: Perlaki Fanni Laura